

Αγιά

Η Αγιά, στο 33ο χλμ. από το Ρέθυμνο, σε υψόμετ. 180 μ., στις νότιες υπώρειες του Κουλούκωνα και ακριβώς στη βάση του κωνοειδούς βουνού *Διοματάς*, είχε πάντα ασφάλεια από τον βορρά και εύκολη πρόσβαση προς τις κορυφές των υψωμάτων, είτε για προσευχή στον Τίμιο Σταυρό του Κουλούκωνα, είτε για θέα προς τον Μυλοπόταμο από την κορυφή του Διοματά. Από την ίδρυσή του, κατά τη β' βυζαντινή περίοδο (961-1204)¹, ο οικισμός στερούνταν το νερό και είναι άγνωστο, πώς οι πρώτοι κάτοικοι επέλεξαν τον χώρο, αφού δεν διέθετε αυτό το πολύτιμο αγαθό! Το μαρτύριό τους κράτησε έως τη σύγχρονη εποχή. Θυμάμαι πως ακόμα στις αρχές της δεκαετίας του 1950, οι Αγιώτες, και κυρίως οι Αγιώτισσες, με στάμνες μετέφεραν το νερό από τη θέση *Γουρνιά* των Δαφνέδων, σε απόσταση περίπου δύο χιλιομέτρων. Μέχρι τότε, αλλά και αργότερα, οι ανάγκες τους σε νερό συμπληρώνονταν από τις στέρνες, που είχαν κατασκευάσει οι οικογένειες του χωριού στις αυλές των σπιτιών τους, με αστρακόσβεστο, και υπερέβαιναν τις δεκαπέντε. Όλες γέμιζαν με βροχινό νερό από τους αγωγούς (υδρορροές), που τοποθετούνταν περιμετρικά της στέγης των σπιτιών. Αργότερα, οι στέρνες παρέμειναν ως "μουσειακό" είδος, αλλά και ως αντικείμενο έρευνας και μελέτης, ιδιαίτερα για την τεχνική του αστρακόσβεστου (*αστράκι*, το αρχαίο όστρακο κοπανισμένο). Από τα μέσα της δεκαετίας του 1950 έως τα τέλη της δεκαετίας του 1970, το νερό από τα *Γουρνιά* έφτανε με φυσική ροή, μέσα από σωλήνες, έως το μέσο της απόστασης (1.000 μ.) και από εκεί έως τη δεξαμενή της Αγιάς με αντλητικό μηχανήμα. Από αυτό το σύστημα μεταφοράς του νερού σώζεται ακόμα μόνο η δεξαμενή αποθήκευσής του -άδεια πια-, στο δυτικό τμήμα της αυλής του ναού του Αγίου Νικολάου. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1980, με τις πρώτες πετυχημένες γεωτρήσεις, νοτιοανατολικά και δυτικά του χωριού, λύθηκε οριστικά το πρόβλημα ύδρευσης και άρδευσής του, από τις αντίστοιχες δεξαμενές στη θέση *Γυρότρουλο*, όπου αποθηκεύεται το νερό όλων των γεωτρήσεων, με τη χρήση αντλητικών μηχανημάτων².

Η Αγιά απαντά και σε όλες τις γνωστές περιγραφές, απογραφές και καταγραφές, από την περίοδο της βενετοκρατίας μέχρι σήμερα³. Μια πρώτη εικόνα του

ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΓΙΑΣ ΡΕΘΥΜΝΟΥ

Δήμος Μυλοποτάμου
Δημοτική Ενότητα Κουλούκωνα

η Αγιά

ΑΠΟΣΤΑΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΡΕΘΥΜΝΟ: 33 χλμ.

ΥΨΟΜΕΤΡΟ: 180 μ.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ (2011): 222

1°

ι τγας

13

του οικισμού και του Μελιδονίου, πολύ νωρίτερα από τα άλλα χωριά του Μυλοποτάμου, δίνουν δύο έγγραφα από το Μουσείο Κορέρ της Βενετίας, που παραπέμπουν, όμως, και στην καθημερινή ζωή σχεδόν όλων των οικισμών της Κρήτης⁴. Τα έγγραφα χρονολογούνται από το 1549 το πρώτο και από το 1562 το δεύτερο. Είναι οι πρώτες γνωστές μαρτυρίες για την ιστορία της Αγιάς, από την περίοδο της βενετοκρατίας. Στο πρώτο έγγραφο περιλαμβάνεται μια πλήρης καταγραφή των κατοίκων, των σπιτιών και της ετήσιας παραγωγής σιτηρών και κρασιού και στα δύο χωριά και στο δεύτερο έγγραφο μια λεπτομερής καταγραφή των δέντρων τους. Τότε, το Μελιδόνι και η Αγιά ανήκαν σε φεουδάρχες. Η Αγιά διέθετε 33 σπίτια, με 84 δωμάτια και 15 παράθυρα. Ο μικρός αριθμός ανοιγμάτων είχε τον σκοπό του! Ο φόρος ήταν ανάλογος με τις εξωτερικές και εσωτερικές πόρτες, που διέθετε κάθε σπίτι. Τα έσοδα των κατοίκων ήταν περισσότερα από τα δέντρα παρά από τη σιτοκαλλιέργεια. Η Αγιά διέθετε υπερδιπλάσιο αριθμό δέντρων από εκείνο του Μελιδονίου. Όμως ελάχιστα βελτιωνόταν το κατά κεφαλή εισόδημα των κατοίκων και των δυο χωριών από τις δύο παραπάνω πηγές: τη σιτοκαλλιέργεια και τη δεντροκαλλιέργεια. Τα κέρδη από τη συστηματική αμπελοκαλλιέργεια ήταν αναμφισβήτητα πολύ μεγαλύτερα από τα κέρδη κάθε άλλης καλλιέργειας, και όμως οι κάτοικοι την απέφευγαν, εξαπτίας των σκληρών όρων που επέβαλαν σ' αυτούς οι φεουδάρχες. Τελικά, το μόνο σημαντικό, μέσα στην ασημαντότητα των εσόδων των κατοίκων της Αγιάς και του Μελιδονίου, παρέμενε το σιτάρι που, όπως φαίνεται, αρκούσε μόλις και μετά βίας για την επιβίωσή τους. Και δεν ήταν τότε πολύ διαφορετική η κατάσταση στα περισσότερα χωριά της Κρήτης. Η εικόνα, γενικά, παρέμενε η ίδια παντού⁵.

Εκατό χρόνια μετά, την περίοδο του Κρητικού Πολέμου (1650), ο ναχιγές Μυλοπόταμος, φαινομενικά, δίνει μια άλλη εικόνα. Η Αγιά απαντά, στο κατάστιχο αυτό, με 23 φορολογούμενες οικογένειες και 2 άγαμους, οι οποίοι όφειλαν να καταβάλουν φόρους επί 3.200 οκάδων σιτηρών, επί 1.600 οκάδων μούστου, επί 200 οκάδων λαδιού, σύνολο 7.000 άσπρα. Αναλυτικότερα στοιχεία δίνονται στον πίνακα: *Φορολογικές μονάδες* (σπέντζα): Οικογένειες: 23, Άγαμοι: 2, Σύνολο: 25. *Αγροτικά προϊόντα*: σιτάρι 50 κοιλιά × 24 = 1.200 οκάδες, κριθάρι 50 κοιλιά × 24 = 1.200 οκάδες, βρίζα 10 κοιλιά × 24 = 240 οκάδες, κουκιά 10 κοιλιά × 24 = 240 οκάδες, ρεβύθια 5 κοιλιά × 24 = 120 οκάδες, φακές 5 κοιλιά × 24 = 120 οκάδες, σικάλη 15 κοιλιά × 24 = 360 οκάδες, βίκος 5 κοιλιά × 24 = 120 οκάδες, μούστος 10 μίστατα × 10-11 = 100-110 οκάδες και λάδι 5 μίστατα × 11-12 = 55-60 οκάδες. *Σύνολο φόρων*: 7.000 άσπρα⁶.

Λίγο αργότερα, το 1669, στην απογραφή των περιουσιακών στοιχείων των φορολογουμένων, στην Αγιά βρέθηκαν 81 φορολογούμενες οικογένειες, με 158 τσερίπια χωράφια, 14 τσερίπια αμπέλια, 598 ελαιόδεντρα και 100 τσερίπια ακαλλιέργητες εκτάσεις (1 *τσερίπι* = 60 × 60 πήχεις = 1 στρέμμα, όσο το dönüm,

το οθωμανικό στρέμμα).

Στον καταμερισμό του κεφαλικού φόρου, το 1670, στην Αγιά βρέθηκαν 23 άτομα: 14 πλούσιοι, 7 μεσαίας τάξης και 2 φτωχοί εργαζόμενοι⁷. Με τα νέα δεδομένα της οθωμανικής κατάκτησης, ο ναχιγιές Μυλοπόταμος (1671) περιελάμβανε και την Αγιά, με 23 φορολογούμενους μη μουσουλμάνους⁸.

Σαφέστερη εικόνα της Αγιάς, όπως και των άλλων οικισμών, δίνει η απογραφή που πραγματοποίησαν οι Τούρκοι το 1670 στην Κρήτη, ως νέοι κυρίαρχοι της, προκειμένου να καταγραφούν οι παραγωγικές δυνατότητες και να καθοριστεί ο έγγειος φόρος, το χαράτσι *μουκασεμέ* (το πέμπτο της παραγωγής σιτηρών και ελαιοκάρπου) και το χαράτσι *μουκαταά* (που καταβαλόταν για την παραγωγή αμπελιών και κήπων). Τότε απογράφηκαν στην Αγιά: η επιφάνεια των χωραφιών (158 τσερίπια), ο αριθμός των ελαιόδεντρων (598), η επιφάνεια των αμπελιών (14 τσερίπια) και η επιφάνεια των ακαλλιέργητων γαιών (100 τσερίπια), που ανήκαν σε 84 ιδιοκτήτες, οι οποίοι όφειλαν να καταβάλουν φόρο 11.208 άσπρα. Η εικόνα των οικονομικών και ανθρώπινων μεγεθών, που προκύπτει από τα βενετσιάνικα και οθωμανικά έγγραφα, δεν φαίνεται να διαφοροποιείται στα δύο χωριά, Αγιά και Μελιδόνι, αλλά ούτε και στα άλλα χωριά του νομού ή της Κρήτης⁹.

Ένα χρόνο μετά, το 1671, στην απογραφή του πληθυσμού της ανατολικής Κρήτης, που συμπεριλήφθηκε και ο Μυλοπόταμος, στην Αγιά απογράφηκαν 23 άτομα: 14 πλούσιοι, 7 μεσαίας τάξης και 2 φτωχοί εργαζόμενοι¹⁰.

Στις καταγραφές των οικισμών του Μυλοποτάμου, που πραγματοποίησαν, πολύ αργότερα, ο Μιχαήλ Χουρμούζης-Βυζάντιος, το 1842, και ο Κυριακός Κριτοβουλίδης, το 1859, απαντά και η Αγιά¹¹.

Με τη δημιουργία των πρώτων δήμων, το 1879, η Αγιά εντάχθηκε στον δήμο Μελιδονίου, μαζί με τους οικισμούς: Καλαμάς, Εξάντης, Σιριπιδιανά, Σκεπαστή, Αχλαδόκαμπος, Ρουμελή, Πέραμα, Πραχίμο, Νταλαμπέλω, Κάμπου Μετόχια, Αγγελιανά, Πασαλίτες, Μελισσουργάκι, Κρασσύνας, Χουμέρι, Βλυχάδα, Μονή Μπαλή, με έδρα το Μελιδόνι.

Στην πρώτη επίσημη απογραφή της Κρήτης, το 1881, οι παραπάνω οικισμοί απογράφηκαν στον δήμο Μελιδονίου, με συνολικό πληθυσμό 2.954 κατοίκους, από τους οποίους 142 έμεναν στην Αγιά¹².

Στην απογραφή του 1900, η Αγιά, με 192 κατοίκους, απογράφηκε πάλι στον δήμο Μελιδονίου, αλλά με έδρα το Καστέλι (Πάνορμο), στον οποίο παρέμειναν και οι οικισμοί: Αγγελιανά, Αχλαδές, Εξάντης, Καλαμάς, Κάμπου Μετόχια, Κρασσύνας, Μελιδόνι, Μελισσουργάκι, Μπαλή και Βλυχάδα, Ξουζανά, Πασαλίτες, Ρουμελή, Σκεπαστή, Σιριπιδιανά και Λαμεριανά, Χουμέρι και Μονή Μπαλή, με συνολικό πληθυσμό 3.491 κατοίκους¹³.

Στην απογραφή του 1901, η Αγιά απογράφηκε στον διευρυμένο δήμο β' τάξεως Μελιδονίου, η έδρα του οποίου επανήλθε στον ομώνυμο οικισμό. Στον

ίδιο δήμο απογράφηκαν και οι οικισμοί: Μελιδόνι, Αγιά, Αβδελλάς, Αβδανίτες, Αλιάκες, Αχλαδές, Μπαλή, Μονή Μπαλή, Βλυκάδα, Πραχίμου, Γαρίπας, Διαμβόλου, Δαφνέδες, Εξάντης, Καλαμάς, Καστέλι, Καστρί, Κεραμιωτά, Κρασούνας, Λαμεριανά, Άγιος Μάμας, Μελισσουργάκι, Πασαλίτες, Σιριπιδιανά, Ρουμελή, Σκεπαστή, Χουμέρι, Μούντρος. Το 1911, η Αγιά αποτέλεσε αυτοτελή αγροτικό δήμο, με 234 κατοίκους¹⁴.

Με τη δημιουργία των πρώτων κοινοτήτων, το 1925, η Αγιά και το Μελιδόνι αποτέλεσαν μία κοινότητα, με έδρα το Μελιδόνι. Το 1928, η Αγιά αποτέλεσε ξεχωριστή κοινότητα, με 237 κατοίκους. Μέχρι σήμερα διατηρεί περίπου τον ίδιο πληθυσμό, καθώς και το δημοτικό σχολείο της σε λειτουργία¹⁵.

Με αυτή τη διοικητική μορφή, η Αγιά παρέμεινε έως το τέλος του 1998. Από 1.1.1999, με το *Σχέδιο Καποδίστριας*, ως δημοτικό διαμέρισμα, εντάχθηκε στον δήμο Κουλούκωνα Ρεθύμνου και από 1.1.2011, με το *Σχέδιο Καλλικράτης*, ως τοπική κοινότητα Αγιάς Ρεθύμνου, της δημοτικής ενότητας Κουλούκωνα, εντάχθηκε στον δήμο Μυλοποτάμου, με 222 κατοίκους (2011)¹⁶.

Το όνομα του χωριού είναι αγιωνυμικό, πιθανότατα από την Αγία Αναστασία τη Φαρμακολύττρια, στη θέση παλαιότερου ναού. Η γραφή *Αγιά* (= η οδός, η λεωφόρος, άθροισμα οδών, δηλαδή πόλις) δεν πείθει στην περιπτωση της Αγιάς. Πάντα η πολεοδομική οργάνωση του οικισμού διακρινόταν στο κυρίως χωριό, την Αγιά, και το **Μετόχι Αγιάς**. Αυτή η εικόνα διατηρείται μέχρι σήμερα. Οι περισσότεροι κάτοικοι ονομάζουν τους δύο συνοικισμούς: *πέρα* και *πώδε* (από εκεί και από εδώ) *Μετόχι*. Το *πώδε Μετόχι* φαίνεται παλαιότερο· σ' αυτό υπάρχει και ο ναός της Αγίας Αναστασίας, ο οποίος ανακαινίστηκε το 1878. Ο δεύτερος, δίκλιτος ναός, αφιερωμένος στον Άγιο Νικόλαο και στην Κοίμηση της Θεοτόκου, ανακαινίστηκε το 1922. Στο παράθυρο του ιερού του νοτίου κλίτους του, που προέρχεται, πιθανότατα, από παλαιότερο ναό, έχει χαραχτεί η χρονολογία 12 Σεπτ. 1875.

Ανατολικά του χωριού βρίσκεται ο ναός του Αγίου Φωτίου, με τοιχογραφίες που χρονολογούνται στον 14ο αιώνα. Κοντά στον ναό υπάρχουν ερείπια, που ανήκουν, πιθανότατα, σε κελιά του μοναστηριακού συγκροτήματος, το οποίο, κατά την παράδοση, ανήκε στους Αγιοταφίτες και υπαγόταν, ως μετόχι, στη Μονή του Δεσπότη Χριστού, νότια του χωριού Μουρτζανά. Οι περιουσίες του Αγίου Φωτίου και του Δεσπότη Χριστού, σήμερα, έχουν περιέλθει στους κατοίκους της Αγιάς και των Μουρτζανών.

Οι μαθητές της Αγιάς, του πέρα και πώδε Μετοχίου, ήταν πιο "τυχεροί" από τους μαθητές άλλων μικρών οικισμών, γιατί είχαν τη δυνατότητα από το 1842 να φοιτούν στο αλληλοδιδασκτικό σχολείο Μελιδονίου, με δάσκαλο τον Κ. Κωνσταντουδάκη. Το σχολείο αυτό ήταν ένα από τα επτά αλληλοδιδασκτικά σχολεία που ιδρύθηκαν και λειτούργησαν τη δεκαετία 1842-1862 στον Μυλοπόταμο, με

τη φροντίδα και τη στήριξη του Ρεθυμνιώτη ευπατρίδη Εμμανουήλ Βυβιλάκη. Το σχολείο λειτούργησε και τα επόμενα χρόνια, εκτός των επαναστατικών περιόδων¹⁷.

Το πρώτο σχολείο Αγιάς λειτούργησε το 1901, ως ιδιοσυντήρητο γραμματοδιδασκαλείο. Οι κάτοικοι κατέληξαν στην επιλογή αυτή, γιατί έβλεπαν πως ήταν αδύνατη η ίδρυση δημόσιου σχολείου στο μικρό χωριό τους. Όμως, το αίτημά τους δεν έγινε δεκτό. Το επόμενο έτος, ο νομαρχιακός επιθεωρητής πρότεινε την ίδρυση δημόσιου γραμματοδιδασκαλείου, με την προϋπόθεση ότι θα συνέβαλαν στην ανέγερση διδακτηρίου και στη συγκέντρωση τουλάχιστον 30 μαθητών. Πραγματικά, το επόμενο έτος οικοδομήθηκε διδακτήριο, στο μέσο των δύο οικισμών, το οποίο εξυπηρέτησε τις εκπαιδευτικές ανάγκες μέχρι το 1958. Η δυναμικότητά του ήταν για 44-60 μαθητές, τους οποίους ουδέποτε ξεπέρασε ή μάλλον ποτέ δεν τους έφτασε. Αυτό ήταν και εξακολουθεί να είναι το πρόβλημα των κατοίκων, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, πώς να φτάσουν στο όριο ασφαλείας των μαθητών, που θα εξακολουθούν να κρατούν το σχολείο σε λειτουργία. Και είναι πραγματικά ένα από τα ελάχιστα σχολεία των μικρών οικισμών του Μυλοποτάμου, το σχολείο της Αγιάς, και δικό μου σχολείο, που εξακολουθεί να λειτουργεί από την ίδρυσή του, συνεχώς έναν αιώνα και μιάμιση δεκαετία! Τελευταία, με την προσθήκη και νηπιαγωγείου¹⁸.

Αυτό το σχολείο διασώζει πολλές μνήμες και κρατά ενωμένους τους κατοίκους. Γι' αυτές τις σχέσεις είναι μεγάλη και η συμβολή της ενορίας. Ποιος μπορεί να λησμονήσει ποτέ τους εμβληματικούς ιερείς, τον π. Ανδρέα Παπαδογιάννη, που οι παλαιότεροι τον είχαν και δάσκαλο, και π. Νικόλαο Παπαδογιάννη. Και οι δύο έδειχναν πολύ ενδιαφέρον για τους ενορίτες και την ενορία τους. Γιος του π. Ανδρέα ήταν και ο χαρισματικός καλλιτέχνης της κρητικής λύρας, ο Νίκος Παπαδογιάννης, από τους πρωτομάστορες της κρητικής μουσικής. Ο ίδιος έλεγε: «Παιζα λύρα από την κοιλιά της μάνας μου».

Στην ενορία της Αγιάς ανήκουν οι ναοί: Άγιος Νικόλαος, δίκλιτος. Το άλλο κλίτος είναι αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου. *Παρεκκλήσια*: Αγία Αναστασία Φαρμακολύτρια. *Εξωκλήσια*: Άγιος Φώτιος, βυζαντινός ναός, εικονογραφημένος (μετόχι του Παναγίου Τάφου), Άγιος Κωνσταντίνος και Ελένη και Προφήτης Ηλίας¹⁹.

Οι κάτοικοι της Αγιάς, εκτός από τη γεωργία και την κτηνοτροφία, ασχολούνται συστηματικά με τα καρβουνοκάμινια, τα οποία τους αποφέρουν ένα σημαντικό έσοδο. Στον Μυλοπόταμο “στήνουν” και “ψήνουν” ακόμα καρβουνοκάμινια στα χωριά: Μακρυγιάννης, Γαράζο, Μουριζανά, Μελιδόνη, Αξός, Ρουμελή, Δαφνέδες, Άγιος Σίλας, Βιράν Επισκοπή κ.α. Εκείνο, όμως, το χωριό που φημίζεται για τη μεγάλη και άριστη παραγωγή κάρβουνου είναι η Αγιά. Ένα μεγάλο μέρος της οικονομίας των κατοίκων βασίζεται σ' αυτήν τη δραστηριότητα.

Οι κάτοικοι των υπωρειών του Ψηλορείτη και των Ταλαίων (Κουλούκωνας, ο) επέζησαν κατά τον μεσοπόλεμο και την κατοχή και μέχρι τη δεκαετία του 1960 με τα ξύλα των πρίνων και των αζιλάκων που έκοβαν από τις πλαγιές των βουνών και τα πωλούσαν ως καυσόξυλα ή ως κάρβουνα. Το ξύλο του αζίλακα ήταν πολύ κατάλληλο και για κάρβουνο και για καυσόξυλο. Η περιοχή μοιραζόταν στις ομάδες των υλοτόμων. Μεταξύ τους υπήρχε απόλυτος σεβασμός: κανείς δεν παραβίαζε τα όρια των γειτόνων του! Ελάχιστοι *πρίνοι* στον Ψηλορείτη και ακόμα λιγότεροι *αζίλακες* στον Κουλούκωνα απέμειναν για να θυμίζουν τα πυκνά δάση τους... αλλά και τη μεγαλύτερη οικολογική καταστροφή που έγινε τότε στην Κρήτη.

Η τεχνική των καρβουνοκάμινων και οι δεξιότητες των ανθρώπων στη λειτουργία των ελαιοτριβείων, π.χ. των κληρονόμων Χωνιανάκη στην Αγιά κ.α., της καλλιέργειας και επεξεργασίας του λιναριού και της χρήσης των πολλών αλωνιών, απεικονίζουν τον τρόπο ζωής των κατοίκων στο πέρασμα των αιώνων, τις ιδέες, τις αντιλήψεις, τις συνήθειες... Παράλληλα, αναδεικνύουν τον βαθμό της ποιότητας του βιοτικού τους επιπέδου και τους στενούς δεσμούς των ανθρώπων με τη φύση. Όλα αυτά αποτελούν τη ζωντανή ιστορία του τόπου, την οποία και οι Αγιώτες οφείλουμε να γνωρίζουμε και να διαφυλάτουμε²⁰. Δεν είναι τυχαίο ότι η Αγιά, τα τελευταία χρόνια, έχει βραβευθεί σαν ένα από τα πιο καθαρά χωριά του Μυλοποτάμου. Αυτή η διάκριση αποτελεί και την επιβεβαίωση του σεβασμού των κατοίκων στον τόπο τους: το δείχνουν άλλωστε και με την περιποίηση των ολάνθιστων κήπων τους, σε όλες τις εποχές του χρόνου.

Παραπομπές

1. ΤΣΟΥΓΚΑΡΑΚΗΣ 2010.
2. ΤΡΟΥΛΗΣ 2011, 274-276.
3. ΣΠΑΝΑΚΗΣ 1991-93, τόμ. Α', 40.
4. ΤΡΟΥΛΗΣ 2011, 16, 274-276.
5. ΓΡΥΝΤΑΚΗΣ 2007β.
6. ΜΠΑΛΤΑ 2006, 144.
7. ΜΠΑΛΤΑ 2006.
8. ΚΟΛΟΒΟΣ 2006.
9. ΜΠΑΛΤΑ & OGUZ 2007, 495-496/306-309.
10. ΣΤΑΥΡΙΝΙΔΗΣ 1986, τόμ. Β', 129-130.
11. ΧΟΥΡΜΟΥΖΗΣ-ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ 1842, 45.
12. ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ 1859, 561-562.
13. ΣΤΑΥΡΑΚΗΣ 1890, 36-37, 111-112.
14. ΑΠΟΓΡΑΦΗ 1900.
15. ΤΣΑΝΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ 1994, 34-37.
16. ΤΣΑΝΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ 1994, 49.
17. ΤΡΟΥΛΗΣ 2011, 16, 274-276.
18. ΤΡΟΥΛΗΣ 2011, 16.
19. ΤΡΟΥΛΗΣ 2005β, 89, 137.
20. ΚΑΣΣΙΜΑΤΗΣ 1955, 114.
21. ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗΣ 2005, 142-143.
22. ΤΡΟΥΛΗΣ 2000, 166.
23. ΞΙΦΑΡΑΣ 2001.

Το Πανεπιστήμιο των Ορέων είναι εδωστικό μέλος του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών
Είναι εθελοντική, μη κερδοσκοπική και μη επιχορηγούμενη οργάνωση (ΟΗΕ)

ΔΙΗΜΕΡΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΣΥΝΙΣΤΩΣΕΣ ΣΤΗΝ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΡΗΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ιφιόδημο το 2007

από τον Καθηγητή Θεόδωρο Στάσι

Ιωάννη Παλιούρα

Παγκρήτια
Ένωση
Πολιτιστικών
Συλλόγων

14 & 15 Δεκεμβρίου 2013
ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

Από το Πανεπιστήμιο των Ορέων

info@pepsy.gr / www.pepsy.gr

σες Εορτές του νήματος
στον Μυσοπόταμο

Η Κρήνη κρατεί την άκρη του νήματος...

Έως σήμερα, που έχει τη σιωπή ή Αποστολή Πηνελόπης Γκάντι,
ποποία αναβιώνει την κρητική υφαντική τέχνη, με τη στήριξη του
Πανεπιστημίου των Ορέων και την έμπνευση των ικανών συνεργα-
τών, ^{των} ως μια διαχρονική δύναμη, πάντα δημιουργική...

Ο Κήρυος του ανθρώπου στη ζωή

Οι Μοίρες σαν κλώσρες... του πεπρωμένου

Τα ονόματά τους είναι: Κλωδή, Άτροπος και Λάχεσις. {{ Ο Όμηρος τη γέει Κλώδες

Η Κλωδή είναι προσωποποιημένο το γένεσιμο

Η Άτροπος, σαν θεά της αποτρόπαιης ψαχιάς, κόβει το πρωτογενές ονύμα της ζωής.

Η Λάχεσις, αλλά στις άλλες δύο σημαίνει πάγνια και έχει κλωστική σχέση
με την τέχνη του γένεσιματος... επιποσότητα του μαλλιού που χρειάζεται να
γιομίζει το αδράχτι.

Σαν κλώσρα εμφανίζεται και η Εικτιθία. Με αυτό το δεδομένο
οι Μοίρες είναι οι μαμφές, οι ώρεςβιπρες συγγένισσες που διαραστέ-
κουν στη γέννα... Συγγένισσες ενός παιδιού... του φτιάχνουν τα φορέτά του.

Και σήμερα: η Αποστολή Πηνελόπης Γκάντι σπέρνει γινάρι, παράγει μετάξι, επε-
ξεργάζεται μαλλί, δημιουργεί χαροδοίντα νήματα, υφανεί την ιστορία και
διδάσκει τα παιδιά στα λχολία.

Κλων Αφωστήρου Βαβάρου,
την ανήσχυ με Διτρίδα Κων,
όμνη δάμα δημιουργική...
Αθήναι, 10/12/2013